

VEŘEJNÁ EKONOMIE

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH SELHÁNÍ

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH SELHÁNÍ

V rámci této přednášky se *dozvíte*:

- jaký je vztah mezi *tržními selháními a selháním státního zásahu*,
- jak jsou realizovány *státní zásahy do ekonomiky*,
- kdy v ekonomice dochází k *selhávání státních zásahů*,
- jaký je vztah mezi *efektivností a spravedlností v případě tržních selhání*,
- zda lze *předvídat důsledky státních zásahů*,
- jak výrazně je *omezena možnost kontroly při realizaci státních zásahů*,
- co značí pojem *byrokracie*,
- zda je možno využít *modelování zásahů státu do ekonomiky*,
- jaká je podstata *politických procesů a kolektivního rozhodování*,
- kdy dochází k *nevyužívání politického kapitálu*
- a co rozumíme pod *simultánním uplatněním trhu, veřejného a soukromého neziskového sektoru*.

Literatura:

- TETŘEVOVÁ, L. *Veřejná ekonomie*. Opava: Optys, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5, *kapitola 6 Státní zásahy a jejich selhávání*

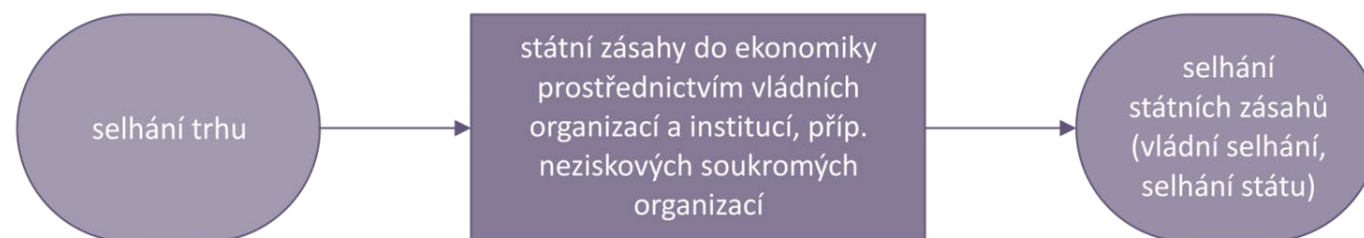

VZTAH TRŽNÍHO SELHÁNÍ A SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- *selhání trhu* → nutnost existence veřejného sektoru,
- *realizace*: vládní selhání.

OBRÁZEK 4-1: VZTAH SELHÁNÍ TRHU A SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- různá pojetí definice státu:
 - *geografické pojetí,*
 - *sociologické pojetí,*
 - *mezinárodněprávní pojetí.*
- *veřejná ekonomie:* stát je neosobním představitelem a vykonavatelem veřejného zájmu,
- *liberální pojetí:* stát je organizace politických prostředků, založená na vyvlastnění bohatství druhých.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- *naše pojetí*: stát je synonymu pojmu vláda,
- *státní zásah*: synonymum pojmu vládní intervence,
- čtyři základní funkce státu:
 - *tvorba právních norem,*
 - *výkon politické vůle daný spotřebiteli,*
 - *výkon spravedlnosti,*
 - *vnitřní a vnější ochrana.*

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- role státu v ekonomice:
 - *tvůrce pravidel,*
 - *rozhodčí,*
 - *regulátor,*
 - *ručitel,*
 - *zprostředkovatel mezi různými subjekty,*
 - *ekonomický manažer,*
 - *podporovatel,*
 - *producent,*
 - *zákazník.*

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- státní zásahy směřují do čtyř oblastí:
 - *alokační činnost* → produkce a distribuce statků, u nichž selhává stát,
 - *redistribuční činnost* → snaha o větší spravedlnost,
 - *stabilizační činnost* → vliv na makroekonomické agregáty,
 - *regulační činnost* → vliv na legislativu.

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- *stát je* ve srovnání s trhem *efektivnější*:
 - v realizaci rozhodnutí politického charakteru,
 - v administrativní regulaci,
 - v rychlém soustředění a využití zdrojů,
 - v zabezpečení kontinuity a stability služeb,
 - v prevenci vykořisťování či diskriminace,
 - v zabezpečení bezpečnosti,
 - v zabezpečení rovnosti,
 - v zabezpečení sociální soudržnosti a sociálním smíru.

SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- *selhání státu*: celá škála problémů, které se projevují v důsledku použití nesprávně, a tudíž i neúčinné hospodářské politiky
- *efektivnost x spravedlnost*: nepřímý úměrný vztah:
 - administrativně nákladné → *transakční náklady*,
 - přerozdělování → *demotivační prvek*.
- nestabilita ve společnosti x zpomalení dynamiky růstu.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

OBTÍŽNOST SPRÁVNÉHO PŘEDVÍDÁNÍ DŮSLEDKU STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- provázanost státních zásahů → odezva soukromého sektoru → obtížné zhodnocení konkrétní ekonomické situace → *obtížné předvídání.*

OMEZENÁ MOŽNOST KONTROLY V PROCESU REALIZACE STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- rozhodují: *členové zastupitelských orgánů*,
- zavádějí: *pracovníci výkonných orgánů veřejné správy*,
- nedostatečnost či nepřesnost při zadání: *nemožnost splnit záměry*,
- *omezené informace*: relevance informací x relevance teorie x časová zpoždění,
- *omezená kontrola byrokratickým aparátem*: legislativa x vlastní zájmy.

BYROKRACIE

- **byrokracie:** množina úředníků, kteří jsou odpovědni politikům za zabezpečování veřejně zajišťovaných statků,
- **tři základní oblasti:**
 - poskytuje informace politikům,
 - zajišťuje realizaci rozhodnutí politiků,
 - provádí kontrolu realizace veřejně zabezpečovaných statků.

BYROKRACIE

- *klíčové zdroje problémů vztahu byrokratů a politiků:*
 - jsou odpovědni politikům,
 - ovlivňují množství a kvalitu informací poskytovaných politikům,
 - jak vyjádřit vztah mezi vynaloženým úsilím a dosaženými výsledky,
 - užitek byrokracie se těžko hodnotí,
 - sledování celé soustavy často rozporuplných cílů,
 - uplatňování specifických pravidel a postupů při financování úřadů,
 - neexistence konkurenčního prostředí,
 - byrokraté zajišťují kontrolu výkonu byrokracie.

BYROKRACIE

- *byrokraté:* maximalizují svůj vlastní užitek → *A co veřejný zájem?*
- *užitková funkce úředníka má tyto nezávisle proměnné:*
 - mzda úředníka,
 - počet jeho podřízených,
 - plat podřízených,
 - funkční příplatky,
 - veřejná pověst,
 - moc,
 - postavení.

BYROKRACIE

- *proměnné užitkové funkce byrokrata:* přímo závislé na rozpočtu daného úřadu,
- způsob ovlivnění rozpočtu:
 - vyčerpat rozpočet za každou cenu,
 - podhodnotit náklady projektů,
 - nadhodnotit náklady projektů,
 - prezentace několika málo variant,
- růst užitku byrokrata: *růst počtu podřízených* → růst rozpočtu, prestiže a moci vedoucího,
- *cíl úředníků:* vyhýbání se odpovědnosti,
- alokační a produkční neefektivnost.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

PROBLÉM UKAZATELŮ

- *jak zvolit ukazatele* → chybná volba vede k selhání státního zásahu,
- nutno zohlednit i *zkreslující vlivy*.

OBTÍŽNOST MODELOVÁNÍ EKONOMICKÝCH A SOCIÁLNÍCH PROCESŮ

- omezená možnost modelování, praktického experimentování a ex ante ověřování → *ověřuje reálný život,*
- nekontrolované experimenty,
- modely.

NESOUHLAS MEZI EKONOMY

- *důvody neshody mezi ekonomy:*
 - rozdíly v názorech na chování ekonomiky,
 - neshody ohledně důsledků vládních zásahů,
 - neshody v hodnotách,
- jak se chová ekonomika?
- jsou důsledky pro ekonomiku pozitivní nebo negativní?
- jaká přijmeme opatření?

PODSTATA POLITICKÝCH PROCESŮ A KOLEKTIVNÍHO ROZHODOVÁNÍ

- rozhodnutí představuje kompromis mezi různorodými zájmy → vliv nátlakových skupiny → *teorie veřejné volby*.

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- zajistit si *politické přežití* a *maximalizovat své volební šance*,
- neodpovídají ideálnímu obrazu státníků orientujících se pouze na blaho společnosti → *sledují především různé vlastní zájmy*,
- *odcizují se zájmům* svých voličů → omezená kontrola ze strany voličů,
- sledují *zájmy malé zájmové skupiny* → mají sklon preferovat zájmy finančně silnějších voličů,
- rozhodování ovlivňováno působením organizovaných skupin (v této souvislosti hovoříme o lobbyingu),
- *orientují se na krátkodobý časový horizont* → omezenost funkčního období,
- schopnost ovlivnit podmínky a pravidla → *volební paradox*,
- chování je významné ovlivňování hromadnými sdělovacími prostředky.

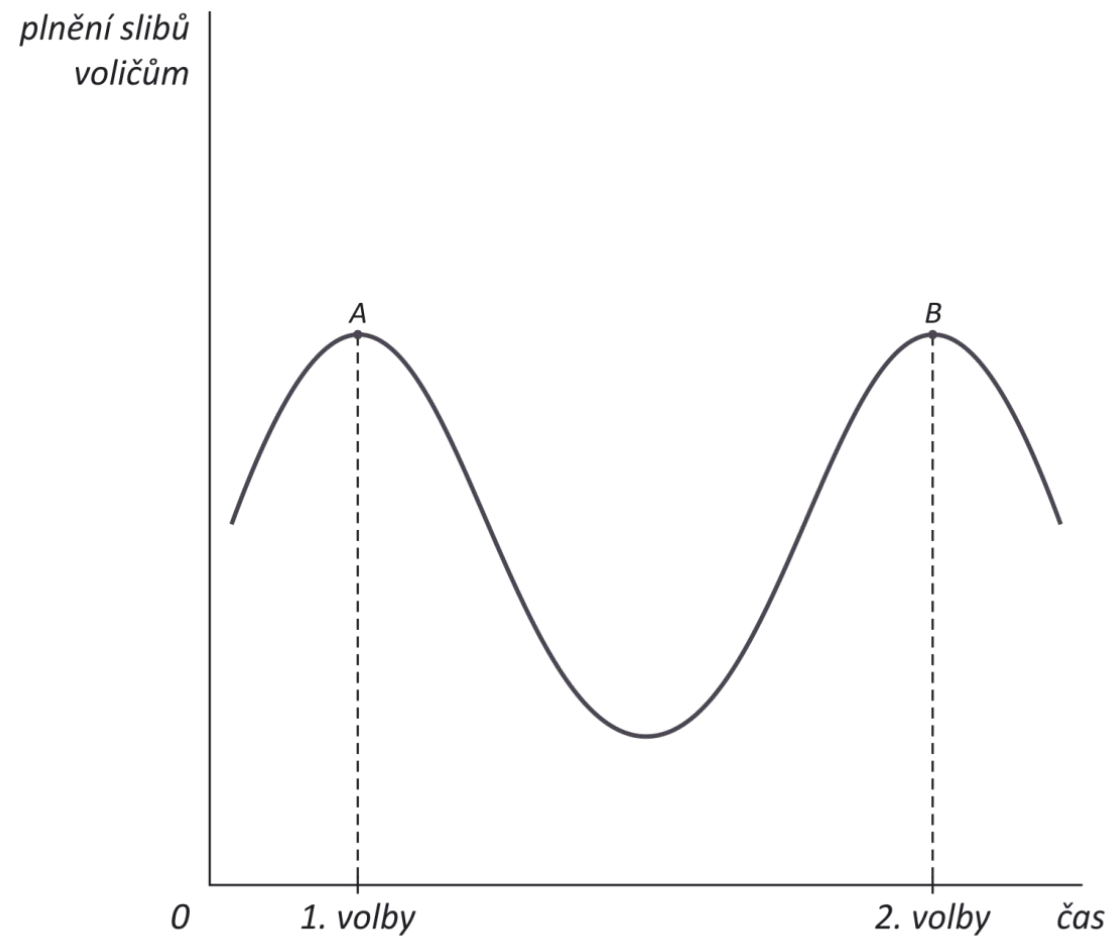

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- souvisí s *politickým cyklem*,
- *politický hospodářský cyklus*: ekonomické ukazatele a výsledky voleb,
- *Frey a Schneider*: výzkum ve Velké Británii
 - vzestup míry nezaměstnanosti o 1 % vedl k poklesu popularity vlády o 6 %,
 - vzestup míry inflace o 1 % vedl k poklesu popularity vlády pouze o 0,6 %,
 - růst reálného produktu o 1 % vedl k růstu popularity o 0,8 %.

OBRÁZEK 4-2: POLITICKÝ CYKLUS

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- *politici zvažují:*
 - sledované politické cíle,
 - kombinaci alternativních politických cílů,
 - volbu konkrétních politických nástrojů.

ZÁJMOVÉ SKUPINY

- *zájmové skupiny*: organizované skupiny lidí, jež se sdružují na principu profesní, zájmové či jiné sounáležitosti.
- *forma*: osobní přemlouvání, podplácení, zastrahování či aféry,
- *výhoda*: širší informovanost voličů,
- *riziko*: neobjektivnost a nezaujatost informací,
- *nevýhoda*: jednání ve prospěch malé skupinky občanů,
- *omezení vlivu*: zvýšení jejich počtu.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

PROBLÉM PŘÍMÉ DEMOKRACIE

- reprezentativní zastupitelská x přímá demokracie,
- *problémy přímé demokracie:*
 - finanční, organizační a časová náročnost,
 - možné vítězství i nevyhraněných názorů většiny → *většinové pravidlo*,
 - *referendum* → vlastní formulace otázky.

SELHÁNÍ VLASTNÍ DECENTRALIZOVANÝM SOUSTAVÁM

- *selhání v důsledku přenesení pravomocí:*
 - ohrožení veřejného zájmu prosazováním zájmů skupinových,
 - fiskální externality,
 - prodlužování rozhodnutí.